

Beata Dratwińska-Kania

OCENA SKUTECZNOŚCI ZABEZPIECZEŃ W BANKU I JEJ ZNACZENIE – WYKORZYSTANIE METODY WARTOŚCI ZAGROŻONEJ

Wprowadzenie

W celu ochrony przed niekorzystnymi skutkami ryzyka rynkowego banki stosują różnorodne zabezpieczenia, w tym także szeroko rozumiane rezerwy. W ostatnich latach w Polsce szczególnego znaczenia nabrało stosowanie w celach ochraniających instrumentów pochodnych, związane z większym zainteresowaniem banków tymi transakcjami. Do odzwierciedlenia w systemie rachunkowości tego rodzaju ochrony służą szczególne zasady rachunkowości zabezpieczeń. Artykuł jest poświęcony ocenie skuteczności transakcji zabezpieczających za pomocą metody wartości zagrożonej oraz znaczeniu tej oceny dla możliwości stosowania odmiennych zasad ewidencji i wyceny powiązań zabezpieczających.

Rozliczanie transakcji według zasad rachunkowości zabezpieczeń

Zgodnie z Międzynarodowym Standardem numer 39 (MSR 39): Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena, Ustawą o rachunkowości¹, rozporządzeniem ministra finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości ban-

¹ Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości. Tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694, zwana dalej ustawą.

ków² oraz rozporządzeniem ministra finansów w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych³, banki mogą stosować zasady rachunkowości zabezpieczeń, które odbiegają od standardowych zasad rachunkowości instrumentów finansowych. Przywilej stosowania zasad rachunkowości zabezpieczeń polega na możliwości kompensowania ze sobą wyników zmian wartości godziwych albo zmian przepływów środków pieniężnych uzyskanych z instrumentu zabezpieczającego i pozycji zabezpieczanej⁴.

Wyznaczony na pozycję zabezpieczaną składnik aktywów, zobowiązań, nie ujęte, uprawdopodobnione, przyszłe zobowiązanie, prognozowana transakcja, co do której nie zostało jeszcze podjęte zobowiązanie, w szczególnych przypadkach także inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności⁵, charakteryzują się tym, że narażają bank na ryzyko zmian wartości godziwej lub ryzyko zmian przepływów środków pieniężnych⁶.

Przed konkretnie wyodrębnionym ryzykiem zmian wartości godziwej albo ryzykiem zmian przepływów środków pieniężnych mogą chronić zastosowane w tym celu składniki aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych oraz instrumenty pochodne⁷ (z wyjątkiem niektórych udzielonych opcji)⁸, które umownie wiążą również osoby trzecie wobec danej jednostki⁹. W wyniku zastosowania operacji zabezpieczających albo inaczej: transakcji „hedgingowych” (od *hedging*), dokonuje się substytucji zbyt dużego dla danej jednostki ryzyka pomniejszeniem oczekiwanej stopy zwrotu.

Instrumenty zabezpieczające stosuje się w celu ograniczenia skutków następujących zmian¹⁰:

² Rozporządzenie ministra finansów z 10 grudnia 2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków, zwanego dalej rozporządzeniem w sprawie zasad rachunkowości banków.

³ Rozporządzenie ministra finansów z 1 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych, zwanego dalej rozporządzeniem w sprawie instrumentów finansowych.

⁴ § 124 MSR 39; art. 35a ust. 4 ustawy; § 2 pkt 6 oraz § 28.1 rozporządzenia w sprawie zasad rachunkowości banków; § 3 pkt 18 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych.

⁵ Według § 127 MSR 39 inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności mogą być pozycją zabezpieczaną przed ryzykiem walutowym i kredytowym, nie mogą natomiast stanowić zabezpieczenia przed ryzykiem stopy procentowej.

⁶ MSR 39 – definicje dodatkowe; § 3 pkt 16 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych; § 28 ust 5 rozporządzenia w sprawie zasad rachunkowości banków. Paragrafy 127-135 MSR 39 oraz § 30 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych rozwijają definicję pozycji zabezpieczanych.

⁷ Definicję instrumentu pochodnego zawierają: definicje dodatkowe MSR 39 oraz § 3 ust 4 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych.

⁸ Por. § 29 ust 1 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych

⁹ § 29 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych. Definicję pozycji zabezpieczających rozwijają 122-126 oraz § 134 MSR 39; § 28 ust 2-4 rozporządzenia w sprawie zasad rachunkowości banków.

¹⁰ Na podstawie § 137-139 MSR 39 oraz § 27 ust 1 pkt 1-3 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych.

- 1) wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych lub ich części, np. w wyniku zmian stóp procentowych,
- 2) przepływów środków pieniężnych wynikających z określonego ryzyka związanego z wprowadzonymi do ksiąg rachunkowych aktywami i zobowiązaniami, uprawdopodobnionych przyszłymi zobowiązaniami lub planowanymi transakcjami. Za przykład zastosowania zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych MSR 39 podaje:
 - zabezpieczenie przed ryzykiem walutowym dotyczącym nie ujętego, umownego zobowiązania do zakupu, wyrażonego w walucie obcej o określonej cenie,
 - zastosowanie transakcji *swap* do zamiany instrumentu dłużnego o zmiennym oprocentowaniu na instrument dłużny o stałym oprocentowaniu,
 - zabezpieczenie przed zmianą ceny w związku z powziętym i ustalonym zobowiązaniem umownym,
- 3) udziałów w aktywach netto jednostek zagranicznych.

Rozliczenie zabezpieczenia wartości godziwej zgodnie z zasadami rachunkowości zabezpieczeń na dzień bilansowy wymaga:

- aktualizacji wartości instrumentu zabezpieczającego do poziomu wartości godziwej (skutki aktualizacji stanowią przychody lub koszty z operacji finansowych),
- korekty wartości bilansowej pozycji zabezpieczanej o zyski (straty) wynikające z tytułu zabezpieczanej pozycji, ujęte również jako przychody (koszty) z operacji finansowych.

Po dokonaniu rozliczenia zabezpieczenia wartości godziwej według zasad rachunkowości zabezpieczeń na wynik finansowy danego okresu wpływa (po kompensacie) różnica między zmianą wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego i pozycji zabezpieczanej – tzw. nieefektywna część zabezpieczenia.

Rozliczenie zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych na dzień bilansowy, w przypadku gdy instrument zabezpieczający jest instrumentem pochodnym, wymaga aktualizacji wartości instrumentu zabezpieczającego do poziomu wartości godziwej, nie dokonuje się natomiast specjalnych korekt wartości pozycji zabezpieczanej. W przypadku gdy:

- zyski (straty) z instrumentu zabezpieczającego lub ich część zostaną uznane za skuteczne zabezpieczenie, odnosi się je do czasu realizacji transakcji zabezpieczanej na kapitał z aktualizacji wyceny,

- rzeczone zyski (straty) będą stanowić zabezpieczenie nieskuteczne, należy ująć je w rachunku zysków i strat jako przychody (koszty) z operacji finansowych.

Rozliczenie zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych na dzień bilansowy, w przypadku gdy instrument zabezpieczający nie jest instrumentem pochodnym, przebiega następująco:

- zyski (straty) z instrumentu zabezpieczającego stanowiące zabezpieczenie skuteczne odnosi się do czasu realizacji transakcji zabezpieczanej na kapitał z aktualizacji wyceny,
- zyski (straty) z instrumentu zabezpieczającego nie stanowiące zabezpieczenia skutecznego – tak jakby nie stanowiły powiązania zabezpieczającego.

Zgodnie ze Wskazówkami Implementacyjnymi do MSR 39 oraz § 33 ust. 1 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych nieefektywną część zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych na potrzeby księgowo ustala się tylko w przypadku, gdy wartość bezwzględna zmiany wartości godziwej przepływów środków pieniężnych wynikających z pozycji zabezpieczającej przewyższa wartość bezwzględną zmiany wartości godziwej przepływów środków pieniężnych, które wynikają z pozycji zabezpieczanej.

W przypadku realizacji transakcji zabezpieczanej (gdy dochodzi do prognozowanej transakcji, np. sprzedaży waluty obcej) kapitał powstały w wyniku wyceny na dzień bilansowy z aktualizacji wyceny, należy przeksięgować do przychodów z operacji finansowych lub wyksięgować z kapitałów i uwzględnić w wycenie powstałych w wyniku transakcji aktywów albo zobowiązań.

Rozliczenie na dzień bilansowy zabezpieczenia udziałów w aktywach netto jednostek zagranicznych dokonuje się podobnie jak rozliczenie zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych¹¹.

Przedstawione sposoby rozliczenia transakcji zabezpieczającej i zabezpieczanej można stosować tylko w przypadku spełnienia określonych w § 142 MSR 39 wymogów. Należy do nich m.in. oczekiwanie wysokiej skuteczności zabezpieczenia w kompensowaniu zmian wartości godziwej lub przepływów środków pieniężnych¹². Zabezpieczenie uznaje się za skuteczne wtedy, kiedy

¹¹ Por. § 34 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych.

¹² Poza oczekiwaniem wysokiej skuteczności zabezpieczenia wymaga się również bieżącej oceny skuteczności i stwierdzenia wysokiej skuteczności w całym okresie obrotowym. Do warunków wymienionych w § 142 MSR 39 należy również ustanowienie dokumentacji powiązania zabezpieczającego (wymogi w zakresie dokumentacji zawiera § 28 ust. 1 Rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych), możliwość wiarygodnej wyceny wartości godziwej lub przepływów środków pieniężnych pozycji zabezpieczającej i zabezpieczanej, a także – w przypadku zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych – wysokie prawdopodobieństwo realizacji transakcji, która ma być zabezpieczona oraz zmienność poziomu przepływów środków pieniężnych wynikających z niej. Patrz także § 28 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych.

w momencie jego ustanowienia i przez cały okres trwania jednostka może oczekiwać niemal pełnej kompensaty zmian wartości godziwej zabezpieczanego instrumentu oraz zmian przepływów środków pieniężnych wynikających z niego przez zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego lub zmiany przepływów środków pieniężnych wynikających z niego. Kryterium skuteczności zabezpieczenia definiuje się następująco¹³:

$$0,8 \leq \frac{\text{zmiana wartości godziwej pozycji zabezpieczającej}}{\text{zmiana wartości godziwej pozycji zabezpieczanej}} \leq 1,25$$

lub

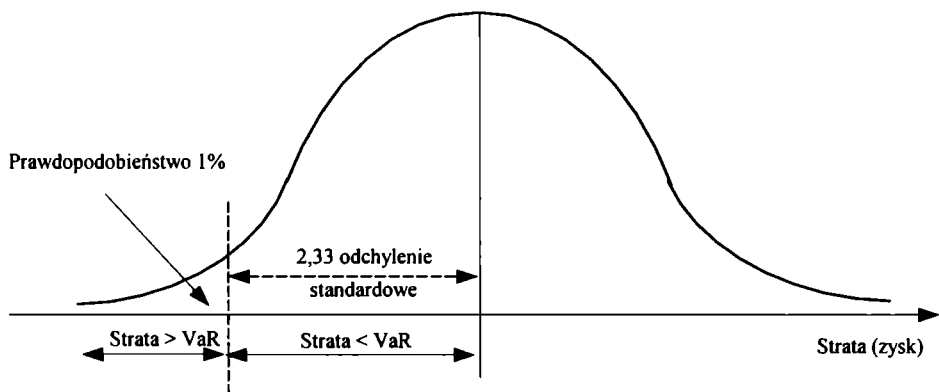
$$0,8 \leq \frac{\text{zmiana przepływów środków pieniężnych z pozycji zabezpieczającej}}{\text{zmiana przepływów środków pieniężnych z pozycji zabezpieczanej}} \leq 1,25$$

Polskie regulacje prawne ani MSR 39 nie wskazują konkretnej metody oceny skuteczności zabezpieczenia, pozostawiając wybór i możliwość dostosowania do przyjętej strategii zarządzania ryzykiem jednostce. Do oceny skuteczności transakcji zabezpieczających można zastosować m.in.: metodę wartości zagrożonej (Value at Risk-VaR).

Metoda wartości zagrożonej – założenia ogólne

Wartość zagrożoną, miarę ekspozycji portfela na ryzyko rynkowe oraz ryzyko kredytowe należy interpretować jako prognozę granicznej straty rewaluacyjnej na utrzymywanych pozycjach w instrumentach bazowych, oszacowaną na podstawie modelu statystycznego zwanego modelem wartości zagrożonej. Poziom potencjalnej straty, który określa model VaR, może zostać przekroczony w okresie prognozy z niewielkim prawdopodobieństwem odpowiadającym założonemu poziomowi istotności (najczęściej przyjmuje się poziom istotności 0,01 albo 0,05). Koncepcję metody wartości zagrożonej prezentuje rys. 1.

¹³ § 146 MSR 39 oraz § 28 ust. 4 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych.

Rys. 1. Interpretacja wartości zagrożonej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: J. Bessis: Risk management in banking. Wiley, Chichester 1998, s. 63.

Wartość zagrożoną przy poziomie istotności 0,01 i założeniu normalnego rozkładu stóp zwrotu można przedstawić za pomocą ogólnego równania:

$$\text{VaR} = 2,33 * \text{SD} * \text{K}$$

gdzie:

SD – odchylenie standardowe stopy zwrotu,

K – wartość pozycji.

W praktyce dokonał się duży postęp w opracowywaniu i testowaniu metodologii wartości zagrożonej, czego skutkiem jest wiele różniących się modeli (w zasadzie każdy bank opracowuje model wartości zagrożonej specyficznie dla swoich potrzeb).

Zasadniczo metoda wartości zagrożonej opiera się na miarach zmienności (najczęściej stosuje się właśnie odchylenie standardowe, ale wykorzystuje się także semiodchylenie standardowe, współczynnik zmienności akcji, prostą, kwadratową średnią ruchomą, metodę percentyli, wykładniczo ważoną średnią ruchomą zmienności, GARCH i in.). Spotyka się jednak również modele wartości zagrożonej, stosowane do instrumentów opartych o stopę procentową, w przypadku których wykorzystuje się miary wrażliwości – analiza określana jako „drabina delty”¹⁴.

¹⁴ Por. szerzej: K. Jajuga, T. Jajuga: Inwestycje. Instrumenty finansowe, ryzyko finansowe, inżynieria finansowa. PWN, Warszawa 1996, s. 191-192; R.A. Haugen: Teoria nowoczesnego inwestowania. Obszerny podręcznik analizy portfelowej. WIG PRESS, Warszawa 1996, s. 604-606; P. Best: Wartość narażona na ryzyko. Oficyna Ekonomiczna, Dom Wydawniczy ABC, Kraków 2000, s. 137-140.

Klasyczna metoda wartości zagrożonej to tzw. metoda VaR, odzwierciedlająca zmiany wartości godziwej aktywów na skutek zmian czynników rynkowych. Stosuje się również koncepcje rozwinięte metody wartości zagrożonej, w szczególności takie, jak:

- EaR (Earnings at Risk), która odzwierciedla zmienność dochodów oraz
- CFaR (Cash Flow at Risk), gdzie bada się przepływy pieniężne netto.

Do określenia wartości zagrożonej służą następujące techniki:

- macierzy kowariancji,
- symulacji historycznej,
- symulacji Monte Carlo,
- symulacji scenariuszowej.

Szczegółowa problematyka metody wartości zagrożonej przekracza jednak zakres niniejszego opracowania¹⁵.

Zastosowanie metody wartości zagrożonej do oceny skuteczności transakcji zabezpieczających

Na podstawie metody wartości zagrożonej możemy określić, w jakim stopniu złożenie instrumentu pochodnego z pozycją zabezpieczaną w jeden portfel przyczynia się do zmniejszenia wartości zagrożonej całego powiązania zabezpieczającego. Wysokiej skuteczności zabezpieczenia można oczekiwać wtedy, kiedy między instrumentem zabezpieczającym a pozycją zabezpieczaną istnieje ujemna i silna korelacja (współczynnik korelacji między 0,8 a 1,2). Wartość zagrożoną powiązania zabezpieczającego (VaR_z) można określić jako¹⁶:

$$VaR_z = \sqrt{(VaR_p)^2 + (VaR_i)^2 + 2\alpha VaR_p \times VaR_i}$$

gdzie:

VaR_p – wartość zagrożona pozycji zabezpieczanej,

VaR_i – wartość zagrożona instrumentu zabezpieczającego,

α – korelacja.

¹⁵ Na temat metody wartości zagrożonej patrz szerzej m.in.: K. Dowd: *Beyond Value at Risk. The New Science of Risk Management*. John Wiley & Sons, Chichester 1998; D. Cossin, H. Pirotte: *Advanced Credit Risk Analysis. Financial Approaches and Mathematical Models to Assess, Price and Manage Credit Risk*. John Wiley & Sons, Chichester 2000; C. Butler: *Tajniki „Value at Risk”*. Liber, Warszawa 2001; A. Saunders: *Metody pomiaru ryzyka kredytowego*. Oficyna Ekonomiczna, Dom Wydawniczy ABC, Kraków 2001.

¹⁶ Z. Szczerbetka: „Value at Risk” jako narzędzie oceny skuteczności transakcji zabezpieczających. „Rynek Terminowy” 2002, nr 1, s. 90-93.

Ze wzoru:

$$R = 1 - \sqrt{(1 - \alpha^2)}$$

uzyskuje się zmianę wartości zagrożonej powiązania zabezpieczającego, jakiej należy oczekiwać przy korelacji mieszczącej się w granicach 0,8-1,2. Oczekiwane procentowe zmiany wartości zagrożonej powiązania zabezpieczającego przy wybranych korelacjach zawiera tabela 1.

Tabela 1

Wybrane korelacje między pozycją zabezpieczaną i instrumentem zabezpieczającym oraz odpowiadające im zmniejszenia wartości zagrożonej

Korelacja	Zmniejszenie wartości zagrożonej (w %)
0,75	33,86
0,80	40,00
0,85	47,32
0,90	56,41
0,95	68,78
0,99	85,89

Źródło: Z. Szczerbetka: „Value at Risk” jako narzędzie oceny skuteczności transakcji zabezpieczających. „Rynek Terminowy” 2002, nr 1, s. 90-93.

Wynika z niej, że jeżeli między pozycją zabezpieczaną a instrumentem zabezpieczającym osiągniemy ograniczenie wartości zagrożonej o 40%, to wskazuje to na istnienie między tymi zmiennymi korelacji 0,8 (minimalna wartość korelacji dla skutecznego zabezpieczenia).

Przykład

Założenia ogólne

W styczniu bank planuje za trzy miesiące zakup na rynku pierwotnym dolarowych euroobligacji za kwotę 100 000 USD (10 obligacji w cenie 10 000 USD/szt.), na które posiada środki pieniężne 40 000 PLN. Kurs spot wynosi 3,96 PLN/USD. Prognozuje się wzrost kursu dolara. W celu zabezpieczenia przyszłych przepływów środków pieniężnych z tytułu zmiany kursu walutowego dla planowanej transakcji bank zawarł 31 stycznia 0X r. transakcję terminową *forward* na zakup 100 000 USD z datą waluty za 3 miesiące po kursie 4,0 PLN/USD.

Ocena skuteczności transakcji zabezpieczającej

Wykorzystując metodę wartości zagrożonej dokonano następujących ustaleń:

$$\text{VaRp} = 800 \text{ PLN}$$

$$\text{VaRz} = 378,56 \text{ PLN}$$

W wyniku zawarcia terminowego kontraktu *forward* osiągnięto ograniczenie wartości zagrożonej o 47,32%. Wskazuje to na istnienie korelacji 0,85 między instrumentem zabezpieczającym a pozycją zabezpieczaną. Korelacja ta zawiera się w wymaganym przedziale skuteczności transakcji zabezpieczających, dlatego dalsze rozważania będą przeprowadzone z zastosowaniem zasad rachunkowości zabezpieczeń.

W dniu zawarcia kontraktu transakcję *forward* ujmuje się według kosztu równego 0 PLN – zawarcie kontraktu *forward* nie wymaga wniesienia depozytu zabezpieczającego, a płatność następuje dopiero w momencie realizacji transakcji (po dostawie dobra).

Ujęcie na dzień bilansowy 28 lutego 0X r.

$$\text{Kurs spot} = 4,01 \text{ PLN/USD}$$

$$\text{Dwumiesięczny kurs forward} = 4,04 \text{ PLN/USD}$$

Zysk z zabezpieczającego kontraktu terminowego *forward* ustalony na podstawie różnicy między kursami *forward*, wynosi:

$$100\,000 \text{ USD} * 4,04 \text{ PLN/USD} - 100\,000 \text{ USD} * 4,0 \text{ PLN/USD} = 4\,000 \text{ PLN}$$

Strata na pozycji zabezpieczanej, wynikająca ze zmiany wartości godziwej prognozowanych przepływów środków pieniężnych w związku z realizacją transakcji zakupu euroobligacji, wynosi:

$$100\,000 \text{ USD} * 4,01 \text{ PLN/USD} - 100\,000 \text{ USD} * 3,96 \text{ PLN/USD} = 5\,000 \text{ PLN}$$

Ponieważ zmiana wartości godziwej przepływów środków pieniężnych wynikających z pozycji zabezpieczającej (4000 PLN) nie przewyższa wartości godziwej przyszłych przepływów środków pieniężnych wynikających z pozycji zabezpieczanej (5000 PLN), nie ma potrzeby określania, tzw. nieefektywnej części zabezpieczenia.

Ujęcie na dzień bilansowy 31 marca 0X r.

Kurs spot = 4,05

Miesięczny kurs *forward* = 4,1

Zysk z zabezpieczającego kontraktu terminowego *forward* ustalony na podstawie różnicy między kursami *forward*, wynosi:

$$100\ 000\ \text{USD} * 4,1\ \text{PLN/USD} - 100\ 000\ \text{USD} * 4,0\ \text{PLN/USD} = 10\ 000\ \text{PLN}$$

Strata na pozycji zabezpieczanej wynikająca ze zmiany wartości godzinowej prognozowanych przepływów środków pieniężnych w związku z realizacją transakcji zakupu euroobligacji wynosi:

$$100\ 000\ \text{USD} * 4,05\ \text{PLN/USD} - 100\ 000\ \text{USD} * 3,96\ \text{PLN/USD} = 9\ 000\ \text{PLN}$$

Zmiana wartości godzinowej przepływów środków pieniężnych wynikających z pozycji zabezpieczającej przewyższa wartości godzinowej przyszłych przepływów środków pieniężnych wynikających z pozycji zabezpieczanej. Nieefektywna część zabezpieczenia wynosi:

$$10\ 000\ \text{PLN} - 9\ 000\ \text{PLN} = 1\ 000\ \text{PLN}$$

Ujęcie na dzień bilansowy 30 kwietnia 0X r.

Kurs spot = 4,1 PLN/USD

Zmiana wartości godzinowej terminowej transakcji *forward* wynosi:

$$100\ 000\ \text{USD} * 4,1\ \text{PLN/USD} - 100\ 000\ \text{USD} * 4,0\ \text{PLN/USD} = 10\ 000\ \text{PLN}$$

Zmiana wartości godzinowej kontraktu terminowego za okres trzech miesięcy wynosi:

$$4\ 000\ \text{PLN} + 10\ 000\ \text{PLN} - 10\ 000\ \text{PLN} = 4\ 000\ \text{PLN}$$

Nastąpiła realizacja transakcji i rozliczenie kontraktu terminowego.

Księgowania

1. 28.02. Zysk z zabezpieczającego kontraktu <i>forward</i>	4 000 PLN
2. 31.03. Zysk z zabezpieczającego kontraktu <i>forward</i>	10 000 PLN
3. 31.03. Nieefektywna część zabezpieczenia	1 000 PLN
4. 30.04. Korekta o zmianę wartości godzinowej kontraktu zabezpieczającego (okres 3 miesięcy)	4 000 PLN
5. Realizacja kontraktu terminowego	10 000 PLN
6. Zakup euroobligacji (100 000 USD * 4,1 PLN/USD)	410 000 PLN
7. Korekta zakupionych aktywów	

611		527		842	
(3) 1 000,-	4 000,- (1)	(1) 4 000,-	4 000,- (4)		1 000,- (3)
(4) 4 000,-	10 000,- (2)	(2) 10 000,-	10 000,- (5)		
(7) 9 000,-					
100		432			
Sp. 40 000,-	410 000,- (6)	(6) 410 000,-	9 000,- (7)		
(5) 10 000,-					

Wykaz kont

- 611 – kapitał rezerwy z aktualizacji wyceny/odpisy aktualizujące wartość finansowych aktywów trwałych
- 527 – aktywa i zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych
- 842 – inne przychody z operacji finansowych/przychody z operacji instrumentami pochodnymi
- 430 – papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności nie przedstawiające prawa do kapitału
- 100 – gotówka

Zakończenie

Metoda wartości zagrożonej nie jest jedyną metodą, za pomocą której można dokonać oceny skuteczności transakcji zabezpieczających. W tym celu mogą być stosowane także inne metody (regulacje prawne nie narzucają żadnej z metod), m.in.:

1. Analiza wskaźnika kompensowania się zysków i strat instrumentu zabezpieczającego z zyskami i stratami pozycji zabezpieczanej. Taką metodę prezentuje jako przykład MSR 39.
2. Analiza funkcji regresji, określającej sposób przyporządkowania wartości zmiennej zależnej określonym wartościom zmiennej niezależnej. Analiza regresji umożliwi zbadanie korelacji między zmianami wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego i pozycji zabezpieczanej na podstawie danych historycznych.

Zastosowanie metody wartości zagrożonej wydaje się słuszne zwłaszcza w przypadku, gdy bank stosuje tę metodę do określenia wymogu kapitałowego na pokrycie ryzyka rynkowego i tym samym wykorzystuje ją w zarządzaniu

ryzykiem¹⁷, ponieważ odpowiednio sporządzone w tym celu symulacje nadają się również na dokumentację prognozowanej skuteczności zabezpieczenia, której wymaga MSR 39 oraz Rozporządzenie w sprawie instrumentów finansowych. Uważa się, że w przypadku niektórych strategii hedgingowych metoda wartości zagrożonej jest lepszym narzędziem oceny skuteczności zabezpieczeń niż pozostałe metody.

Należy zaznaczyć, że ocena skuteczności zabezpieczenia powinna być przeprowadzana zarówno w ujęciu *ex ante*, jak również na bieżąco, przez cały okres trwania zabezpieczenia. Jeżeli zabezpieczenie przestaje spełniać kryteria stosowania wobec niego zasad rachunkowości zabezpieczeń to¹⁸:

- w przypadku zabezpieczenia wartości godziwej korektę wartości bilansowej zabezpieczanego oprocentowanego instrumentu finansowego należy amortyzować od momentu zaprzestania stosowania zasad rachunkowości zabezpieczeń do upływu terminu wymagalności/zapadalności instrumentu,
- w przypadku zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych łączny zysk lub stratę, która wynika z wyceny instrumentu zabezpieczającego, należy nadal wykazywać oddzielnie w kapitale rezerwowym z aktualizacji wyceny do czasu zrealizowania prognozowanej transakcji lub realizacji zobowiązania. W momencie zrealizowania prognozowanej transakcji lub realizacji zobowiązania należy przenieść zysk lub stratę z kapitału rezerwowego z aktualizacji wyceny do wyniku finansowego danego okresu (jako koszty/przychody z operacji finansowych) albo ująć w wartości początkowej wprowadzonych do ksiąg rachunkowych aktywów i zobowiązań.

VALUATION OF THE EFFICIENCY OF HEDGING ACTIVITIES IN BANKS AND ITS SIGNIFICANCE – THE USAGE OF THE VALUE AT RISK METHOD

Summary

Banks may use specific accounting principles for derivative instruments and hedging activities. The principles are different from the usual principles of the financial accounting. Among the others a high efficiency of the hedging instruments makes possible the usage of these principles. This article presents the application of Value at Risk method to evaluate the hedging activities efficiency.

¹⁷ Wyznaczanie wymogów kapitałowych na pokrycie ryzyka rynkowego reguluje w Polsce uchwała nr 5/2001 Komisji Nadzoru Bankowego z 12 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka, w tym z tytułu przekroczenia limitów koncentracji wierzytelności, sposobu i szczegółowych zasad wyznaczania współczynnika wypłacalności banku z uwzględnieniem powiązań banków z innymi podmiotami zależnymi lub działającymi w tym samym holdingu oraz określenia dodatkowych pozycji bilansu banku ujmowanych łącznie z funduszami własnymi w rachunku adekwatności kapitałowej oraz zakresu i sposobu ich wyznaczania (Dz.Urz. NBP Nr 22 z 2001 r., poz. 43).

¹⁸ § 157 i § 163 MSR 39; § 33 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych.